

Fråga om förutsättningarna för rätt till tillfällig föräldrapenning på obegränsad tid för vård av ett barn som efter avslutad behandling av en allvarlig sjukdom behövt intensiv träning m.m. på grund av kvarvarande sjukdomstillstånd.

Lagrum:

13 kap. 30 § och 31 § socialförsäkringsbalken (2010:110)

K.H:s son Bertil, född 2005, opererades för en tumör i lillhjärnan den 13 september 2010. Under perioden 10 september 2010 – 31 augusti 2011 var K.H. beviljad tillfällig föräldrapenning för vård av allvarligt sjukt barn. K.H. ansökte därefter om tillfällig föräldrapenning även för perioden 31 oktober – 30 december 2011.

Försäkringskassan beslutade den 19 januari 2012 att K.H. skulle få tillfällig föräldrapenning, men med tillämpning av de bestämmelser som ger en förälder rätt till tillfällig föräldrapenning under 120 dagar per år för vård av ett barn som inte fyllt 12 år om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med sjukdom hos barnet. Efter omprövning beslutade kassan den 22 februari 2012 att inte ändra sitt tidigare beslut. Grunden för beslutet var att eftersom det inte framkommit att barnets hälsotillstånd efter slutförd behandling var så nedsatt att det fanns påtagligt hot mot hans liv kunde hon inte få tillfällig föräldrapenning för allvarligt sjukt barn.

K.H. överklagade Försäkringskassans omprövningsbeslut hos förvaltningsrätten och yrkade att beslutet skulle upphävas. Hon anförde bl.a. följande. Den cancerform Bertil drabbats av är i sig ett ytterst påtagligt hot mot hans liv. Prognosen för fem års överlevnad understiger 50 procent, varför ett påtagligt hot mot sonens liv föreligger.

Försäkringskassan ansåg att förvaltningsrätten skulle avslå överklagandet.

Förvaltningsrätten i Jönköping (2012-09-18, ordförande Spjuth) yttrade: Tillämpliga bestämmelser – Enligt 13 kap. 30 § socialförsäkringsbalken har föräldrar till ett allvarligt sjukt barn som inte har fyllt 18 år rätt till tillfällig föräldrapenning när de behöver avstå från förvärvsarbete för vård av barnet. Enligt 31 § utges föräldrapenning enligt 30 § under ett obegränsat antal dagar. – I förarbetena (prop. 2005/06:159 s. 18 och 32) till aktuella bestämmelser anges bl.a. En grundläggande regel för rätt till tillfällig föräldrapenning är att föräldern har haft ett verkligt behov av att avstå från förvärvsarbete för vård av barnet. För att Försäkringskassan ska kunna bedöma om rätt till tillfällig föräldrapenning föreligger krävs i normalfallet ett särskilt läkarutlåtande som lämnar de upplysningar som behövs om barnets allvarliga sjukdomstillstånd och behandling. I samband med att föräldern ansöker om tillfällig föräldrapenning bör Försäkringskassan med stöd av läkarutlåtandet kunna ta ställning till om

omständigheterna i ärendet är sådana att bestämmelserna avseende sjukt barn i 4 kap. 10 b § lagen (1962:381) om allmän försäkring, AFL, är tillämpliga. Behandlingsintensiteten ser naturligtvis olika ut beroende på barnets sjukdomstillstånd. Det är därför viktigt att det i förekommande fall utreds om barnet på grund av den behandling som det genomgår inte kan vistas i ordinarie förskoleverksamhet, skola, skolbarnomsorg eller i annan verksamhet som det åligger kommunen att erbjuda. Utredningen bör också tydligt visa om behovet av föräldrarnas deltagande under barnets behandling sträcker sig över en period eller under enstaka tillfällen. Den behandlande läkarens utlåtande bör härvid vara av stor betydelse för Försäkringskassans bedömning av ersättningsrätten. – Kravet på att det ska föreligga ett påtagligt hot mot barnets liv som förutsättning för att tillfällig föräldrapenning ska kunna utges utan begränsning i tiden, utesluter inte att tillfällig föräldrapenning kan utges även för tid när det direkta hotet mot barnets liv inte längre föreligger. Det krävs således inte att hotet ska innebära en i tiden omedelbart föreliggande fara för barnets liv. – Utredningen – I utlåtande den 23 oktober 2011 uppgav överläkaren Lene Karlsson, Kärnjukhuset i Skövde, diagnoserna malign tumör i lillhjärnan och tetrapares. Hon uppgav vidare bl.a. Bertil är färdigbehandlad för sin hjärntumör, medulloblastom. Han har kvarstående sequele och är i behov av intensiv träning med sjukgymnast, arbetsterapeut och logoped. En förälder ska kunna delta i omvårdnaden kring Bertil heltid. Hon bedömer att rimlig tid för detta är fyra månader räknat från den sista oktober 2011. – Förvaltningsrättens bedömning – – Som anges i förarbetena kan tillfällig föräldrapenning till föräldrar till ett allvarligt sjukt barn utges även för tid när det direkta hotet mot barnets liv inte längre föreligger. Med hänsyn till Bertils sjukdom och tillstånd samt överläkare Lene Karlssons bedömning om vikten av en förälders heltidsdeltagande i omvårdnaden om honom, finner förvaltningsrätten att rätt till tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap 30 § socialförsäkringsbalken föreligger för aktuell tid. Överklagandet ska således bifallas. – Förvaltningsrätten upphäver Försäkringskassans beslut och förklarar att K.H. har rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av allvarligt sjukt barn för tiden 31 oktober – 30 december 2011.

Försäkringskassan överklagade och yrkade att kammarrätten skulle upphäva förvaltningsrättens dom och fastställa Försäkringskassans beslut den 22 februari 2012. Vidare yrkade kassan att kammarrätten skulle besluta att förvaltningsrättens dom tills vidare inte skulle gälla (inhibition). Försäkringskassan anförde bl.a. följande. Av förarbetena till lagen framgår att med uttrycket ”allvarligt sjukt” avses att barnets sjukdom i sig är så allvarlig och att hälsotillståndet är så nedsatt att det föreligger ett påtagligt hot mot barnets liv. Av ett medicinskt utlåtande den 23 oktober 2011 framgår att barnet är medicinskt färdigbehandlat för sin hjärntumör. Villkoren för begreppet allvarligt sjukt barn är därmed inte uppfyllda. Att barnet är i behov av intensiv rehabilitering kan inte jämföras med att en allvarlig sjukdom fortfarande föreligger.

Kammarrätten i Jönköping (2012-10-04, Löfgren, Stelzer, referent, Norrman) yttrade: Kammarrätten finner skäl att meddela

prövningstillstånd och tar upp målet till omedelbart avgörande. Yrkandet om inhibition förfaller därmed. – Kammarrätten instämmer i förvaltningsrättens bedömning. – Kammarrätten avslår överklagandet.

Försäkringskassan överklagade och yrkade att Högsta förvaltningsdomstolen skulle upphäva kammarrättens och förvaltningsrättens domar samt fastställa kassans beslut. Försäkringskassan anförde bl.a. följande. Rekvisitet ”allvarligt sjukt barn” i den mening som avses i lagtext och förarbeten är inte längre uppfyllt när en patient bedöms vara färdigbehandlad för sin sjukdom. Det förhållandet att patienten är i behov av rehabilitering och ska genomgå fortsatta uppföljande och regelbundna kontroller för sin sjukdom medför inte att rekvisitet ska anses vara uppfyllt.

K.H. bestred bifall till överklagandet och anförde bl.a. följande. Kombinationen av en livshotande sjukdom, de permanenta skador cellgifter och strålning ger samt de komplikationer som operationen innebar, där Bertil bland annat blev helt förlamad, borde definitivt utgöra grund för att rekvisitet ”allvarligt sjukt barn” ska vara uppfyllt.

Högsta förvaltningsdomstolen (2013-12-16, Almgren, Nord, Brickman, Saldén Enérus, Silfverberg) yttrade:

Skälen för avgörandet

Rättslig reglering m.m.

Enligt 13 kap. 30 och 31 §§ socialförsäkringsbalken har föräldrar till ett allvarligt sjukt barn som inte har fyllt 18 år rätt till tillfällig föräldrapenning under ett obegränsat antal dagar när de behöver avstå från förvärvsarbete för vård av barnet.

Bestämmelser om rätten till obegränsat antal dagar med tillfällig föräldrapenning infördes ursprungligen genom lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 2005. Då användes uttrycket svårt sjukt barn. I förarbetena (prop. 2004/05:1, utgiftsområde 12 s. 26) framhölls att det var en viktig kvalitetsfråga för både föräldrar och barn att kunna vara tillsammans när ett barn drabbas av ett allvarligt sjukdomstillstånd. Med uttrycket svårt sjukt barn avsågs att det förelåg ett påtagligt hot mot barnets liv. Det innebar att det i normalfallet skulle föreligga en i tiden omedelbar fara för barnets liv.

Genom lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli 2006 ändrades uttrycket ”svårt sjukt” till ”allvarligt sjukt”. I lagmotiven anfördes att reglerna hade fått en betydligt mer restriktiv tillämpning än som hade varit avsedd. Som ett exempel nämndes cancersjuka barn som behöver långvarig behandling. Behandlingen av dessa barn kan vara intensiv och påfrestande med ett stort behov av föräldrarnas omhändertagande. Även om behandlingen inte behöver vara lika intensiv hela tiden och

symptomen kan variera, kan behovet av att ha tillgång till en närstående ändå vara av avgörande betydelse under behandlingsperioden. Barnet kan under vissa perioder inte vistas i förskoleverksamhet, skola eller skolbarnomsorg dels på grund av vårdinsatser, dels på grund av en ökad infektionskänslighet. Tillfällig föräldrapenning borde därför kunna betalas ut under ett obegränsat antal dagar när ett allvarligt sjukt barn genomgår behandling mot sitt sjukdomstillstånd och det utan behandlingen föreligger en fara för barnets liv (prop. 2005/06:159 s. 17 f.).

Vidare uttalades i förarbetena till lagändringen att även med uttrycket allvarligt sjukt avses att barnets sjukdom i sig är så allvarlig och att hälsotillståndet är så nedsatt att det föreligger ett påtagligt hot mot barnets liv. Detta utesluter dock inte att tillfällig föräldrapenning kan utges även för tid när det direkta hotet mot barnets liv inte längre föreligger. Det krävs således inte att hotet ska innebära en i tiden omedelbart föreliggande fara för barnets liv (a. prop. s. 32).

Högsta förvaltningsdomstolen har i ett tidigare avgörande (RÅ 2011 ref. 3) ansett att en sextonårig pojke som insjuknat i diabetes mellitus under den inledande sjukdomsperioden var allvarligt sjuk i den mening som krävs för rätt till tillfällig föräldrapenning.

Frågan i målet

Frågan i målet är om K.H:s son Bertil, efter att han genomgått behandling för en hjärntumör, fortfarande var allvarligt sjuk i den mening som avses i bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning och om K.H. till följd härav behövt avstå från förvärsarbete för att vårda honom.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Med uttrycket allvarligt sjukt barn avses att sjukdomen ska innebära ett påtagligt hot mot barnets liv. Hotet behöver dock inte vara omedelbart överhängande. Den utvidgning av lagstiftningens tillämpningsområde som genomfördes 2006 ger utrymme för att tillerkänna föräldrar tillfällig föräldrapenning under ett obegränsat antal dagar för vård av ett barn som genomgår behandling för en allvarlig sjukdom även när det direkta hotet mot barnets liv inte längre föreligger. För att avgöra om kraven för tillfällig föräldrapenning är uppfyllda i ett sådant fall får flera olika förhållanden vägas samman. Hänsyn bör tas till det aktuella sjukdomstillståndet och dess samband med sjukdomens akuta skede. Vidare bör beaktas hur krävande vården är för barnet och vilket stöd som det behöver av sina föräldrar under behandlingsperioden. I det sammanhanget ska barnets ålder beaktas liksom behandlingens innehåll och intensitet.

Av utredningen i målet framgår att Bertil opererats för en hjärntumör och att han också har behandlats med strålning och cellgifter. Sjukdomen och dess behandling har medfört flera allvarliga komplikationer och biverkningar, såsom förlamning, andningsproblem och infektions-

känslighet till följd av nedsatt immunförsvar. I ett läkarutlåtande, daterat den 23 oktober 2011, bedömdes att Bertil var färdigbehandlad, men att han till följd av kvarvarande sjukdomstillstånd var i behov av intensiv träning med sjukgymnast, arbetsterapeut och logoped. Vidare skulle uppföljning av den avslutade behandlingen göras genom regelbundna kontroller. Läkaren bedömde att en förälder behövde delta i omvårdnaden av Bertil på heltid.

K.H:s ansökan om tillfällig föräldrapenning omfattade perioden 31 oktober 2011 – 30 december 2011. Bertil var då sex år och hade en krävande behandling bakom sig. Även om behandlingen skulle få ett annat innehåll under den period som ansökningen avsåg var den inriktad på de allvarliga komplikationer som direkt hade orsakats av det akuta sjukdomstillståndet och den tidigare behandlingen.

Under hela det sammanhängande sjukdomsförloppet får Bertil anses ha varit allvarligt sjuk i den mening som avses i bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning. Något annat har inte framkommit än att Bertil har behövt en förälders omvårdnad och stöd vid behandlingen av kvarvarande sjukdomstillstånd under den aktuella perioden och att K.H. därför har avstått från förvärvsarbete.

Mot bakgrund av det anförda har K.H. rätt till tillfällig föräldrapenning med stöd av 13 kap. 30 och 31 §§ socialförsäkringsbalken. Försäkringskassans överklagande ska därför avslås.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

Mål nr 6858-12, föredragande Zemack

Rättsfall: RÅ 2011 ref. 3.